

Pekka Gronow

Milloin Yleisradion äänilevystö jää veden alle?

PUHEENVUORO

MUSIIKKI
3 | 2025

ORCID: 0000-0002-9859-3996

DOI: 10.51816/MUSIIKKI.176362

Pekka Gronow on Helsingin yliopiston etnomusikologian dosentti (emeritus). Hän on aikaisemmin toiminut mm. Yleisradion äänilevystön päällikkönä.

phtgronow@gmail.com

Tuvalu on Tyynellä valtamerellä sijaitseva pieni saarivaltio, jonka ennustetaan jäävän kokonaan veden pinnan alle meren pinnan nousun seurauksena. Tuvalun asukkaista tulee ilmastopakolaisia. Ongelmaan on kuitenkin löydetty ratkaisu. Australia on luvannut antaa tuvalulaisille uuden kodin. Kolmasosa saarten asukkaista on jo hakenut viisumia Australiaan (Knuuti 2025).

Tuvalun kohtalo tuli mieleeni, kun luin uutisista, että Petteri Orpon hallitus on leikannut Yleisradion budjetista 66 miljoonaa (ks. esim. Luukka 2024). Kun Yleisradio perustettiin vuonna 1926, pidettiin itsestään selvänä, että maassa olisi vain yksi kansallinen yleisradioyhtiö. Yleisradion välityksellä hallitus ilmoitti kansalle sodan syttymisestä ja Karjalan menetyksestä (nykyisin se tapahtuisi luultavasti viestipalvelu X:ssä). Markus-setä opetti kokonaisen sukupolven lapsia syömään kaurapuuroa. Vuosikymmenien mittaan Yleisradio on kuitenkin saanut lukuisia kilpailijoita, eikä poliitikkojen keskuudessa yhtiön merkitys enää ole itsestään selvä. Yhdysvalloissa presidentti Donald Trump lakkautti yhdellä kynän vedolla valtion ylläpitämän yleisradiotoiminnan (National Public Radio ja Voice of America). Kaupallisten yritysten katsottiin hoitavan toiminnan yhtä hyvin. Suomessa ei ehkä edetä yhtä pitkälle, mutta veden pinta Yleisradion ympärillä nousee ja yhtiön elintila kapenee.

Vuosikymmenien mittaan Yleisradiosta on kasvanut Suomen suurin musiikkiarkisto, jossa on kymmeniä tuhansia tunteja musiikkinauhoitteita. Radioarkistossa on satoja Radion sinfoniaorkesterin konsertteja. Arkistossa on ainoa olemassa oleva näyte Sibeliuksesta johtamassa omaa musiikkiaan sekä Leif Segerstamin ensimmäinen julkinen esiintyminen – hän soitti Helsingin ruotsinkielisten teinien kulttuurikilpailussa viululla kappaleen *Romantica*. Kulttuuriaineistolaki vuodelta 2008 kieltää Yleisradiota hävittämästä vanhoja nauhoituksiaan, ja tietävästi ääninauhojen kopiot tullaan jossakin vaiheessa siirtämään Kansalliseen audiovisuaaliseen instituuttiin (1.1.2026 alkaen taide- ja kulttuurivirastoon). Instituutista löytyy jo pääosa Yleisradion

Pekka Gronow

**Milloin Yleisradion
äänilevystö jää
veden alle?**

historiallisesta televisioarkistosta, joka sekin sisältää runsaasti musiikkiohjelmia.

Yleisradiolla on myös Suomen suurin äänilevykokoelma, jossa on noin neljännesmiljoona levyä. Laki kulttuuriaineistojen tallentamisesta ei koske historiallisia levykokoelmia, ja vuoden 1980 jälkeen julkaistut kotimaiset levyt löytyvät suhteellisen täydellisinä Kansalliskirjaston musiikkiosastosta.

Yleisradion äänilevystö perustettiin vuonna 1935 palvelemaan radiotoiminnan tarpeita. Alkuvaiheessa pääosa musiikkiohjelmista oli suoria lähetyksiä studiosta. Levyjä ostettiin valikoiden, mutta kun sävelradiolähetykset alkoivat vuonna 1963, äänilevymusiikin käyttö kasvoi dramaattisesti, ja kokoelma alkoi paisua. Tässä vaiheessa levystöön ryhdyttiin hankkimaan systemaattisesti lähes kaikki Suomen markkinoilla olleet levyt. Levyjä tilattiin myös suoraan ulkomailta, ja vanhempaa suomalaista aineistoa täydennettiin ostamalla puuttuvia levyjä keräilijöiltä muun muassa Ilpo Hakasalon suosittu Iskelmäradio-sarjan tarpeisiin. Äänilevystöön syntyi tällä tavoin muun muassa laaja kokoelma eri maissa julkaistuja Sibelius-levytyksiä. Monista levyistä hankittiin varmuuden vuoksi kaksoiskappaleet, kun levyt kuluivat tai suosituimpia levyjä haluttiin samanaikaisesti useampaan ohjelmaan. Hankitut levyt luettelointiin yksityiskohteisesti Yleisradion sisäiseen Fono-tietokantaan, jonka riisuttu versio on pitkään ollut julkisessa käytössä musiikkikirjastojen toivomuksesta. Fonon aineistoa konvertoitiin myös Kansalliskirjaston Finna-tietokantaan, kun kirjastolla ei alkuvaiheessa ollut resursseja luetteloida itse vapaakappaleina saatuja levyjä. Äänilevystön kokoelmista saa helposti kuvan selaamalla Fono-tietokantaa. On kuitenkin muistettava, että kaikki levyt eivät löydy Fonosta, esimerkiksi osa vanhimmista 78 kierroksen levyistä on etsittävä vanhoista manuaalikortistoista.

2000-luvulla äänilevystön merkitys Yleisradiolle on vähentynyt. Kaikki musiikkiaänitteet eivät enää ilmesty fyysisessä muodossa. Keskeinen osa äänilevystöstä on digitoitu niin, että ohjelmantekijät voivat käyttää äänitteitä siirtämällä digitaalisen tiedoston suoraan lähetykseen. Nykyisin Yleisradio hankkii uusia levyjä vain ohjelmantekijöiden erityisestä pyynnöstä. Alue-toimitusten pieniä levystöjä on jo ryhdytty hävittämään. Tällä hetkellä Yleisradiossa ei ole suunnitelmia historiallisen levystön hävittämisestä, mutta tilanne voi tulla vastaan yllättäen 5–10 vuoden tähtäimellä, jos yhtiö joutuu muuttamaan uusiin, pienempiin tiloihin tai hallitus tekee taas budjettiin rajuja leikkauksia.

Kokoelman tuhoaminen tuskin tulee kysymykseen. Neljännesmiljoonan levyn tarjoaminen yhdellä kertaa keräilijämarkkinoille aiheuttaisi markkinahäiriön; ne pitäisi laittaa myyntiin yksitellen. Arvokkaiden keräilykappaleiden ohella kokoelmassa on tuhansia levyjä, joilla ei käytännössä ole kaupallista arvoa. Levyjen kansiin liimatut signumit laskevat niiden keräilyarvoa. Toisaalta tutkijan kannalta levyissä on paljon informaatiota, kuten takakansien tekstit, jota ei löydy uusintapainoksista tai digitaalisista palveluista. Kuten edesmennyt suurkustantaja ja kirjojen keräilijä Heikki Reenpää totesi eräässä haastattelussa, kirjallisuuden tutkijan on saatava käteensä teoksen ensipainoksen kappale, jotta hän voi nähdä, millaisena se on alun perin markkinoitu yleisölle (Yle 2017). Sama pätee äänilevyihin.

Minne äänilevystö siirretään, jos Yleisradion rahoitusta taas leikataan? Missä on se Australia, johon se voidaan pelastaa, jos veden pinta yllättäen nousee? Itsenäisenä sitä tuskin voidaan ylläpitää, vaan se pitäisi yhdistää johonkin olemassa olevaan organisaatioon, jossa on samanlaisia toimintoja. Näkisin tässä kolme vaihtoehtoa: Kansalliskirjaston musiikkiosasto, Musiikkiarkisto tai varastokirjasto. Kansalliskirjastossa on jo äänilevyjen vaapakappalekokoelma vuodesta 1980 alkaen, ja Yleisradion levystöstä saataisiin sieltä puuttuvaa Fennica-aineistoa. Yleisradiolla on esimerkiksi ainoa Suomesta löytyvä kappale 1800-luvun lopun kansainvälisen laulajakuuluisuuden Alma Fohströmin levystä *Satakieli*, josta on jopa kirjoitettu väitöskirja (ks. Toivakka 2015). Ainakin kaksi kolmasosaa kokoelmasta on kuitenkin ulkomaisia äänitteitä. Kansalliskirjasto ei lainaa levyjä asiakkaille, vaan palvelu tapahtuu siten, että asiakkaalle tehdään kuuntelupisteeseen digitaalinen kopio. Vaikka levyjen hakemisto konvertoitaisiinkin Finnaan, se palvelisi Kansalliskirjastossa vain pientä ryhmää helsinkiläisiä tutkijoita.

Musiikkiarkistossa on ennestään Suomen äänitearkiston levykokoelma, ja arkisto on tottunut palvelemaan nimenomaan populaarimusiikin tutkijoita. Sen resurssit ovat kuitenkin erittäin pienet. Äänilevystön vastaanottaminen edellyttäisi niin suurta lisärahoitusta, että en usko sen olevan realistista.

Paras vaihtoehto olisi varastokirjasto. Se on Kuopiossa sijaitseva opetus- ja kulttuuriministeriön alainen tieteellisten ja yleisten kirjastojen yhteinen ”back up”, johon siirretään aineistoa, jota kysytään harvoin, mutta jonka halutaan kuitenkin olevan jatkuvasti saatavissa. Varastokirjastosta aineisto saadaan nopeasti joka puolelle Suomea, ja asiakkaat voivat käyttää sitä omassa lähikirjastossaan. Varastokirjastossa on kahden mil-

Pekka Gronow

**Milloin Yleisradion
äänilevystö jää
veden alle?**

joonan kirjan lisäksi jo nyt yli 50 000 LP- ja CD-levyä, joille ei kirjastoissa ole enää säännöllistä kysyntää. Äänilevystön siirto varastokirjastoon olisi pieni toimenpide verrattuna kirjaston äskettäin tapahtuneeseen muuttoon sen nykyisiin tiloihin, johon tarvittiin 850 kuorma-autoa. Levystön kokoelma on valmiiksi luetteloitu tietokantaan ja äänitteissä on koneellisesti luettavat signumit, joten levyjen lähettäminen asiakkaille tapahtuisi sujuvasti. Tällä hetkellä Yleisradion äänilevystö palvelee yksinomaan yhtiön sisäisiä tarpeita ja sen käyttö näyttää hiipuvan vuosi vuodelta. Jos se saataisiin kaukolainauksen piiriin, se palvelisi muusiikin opiskelijoita, harrastajia ja tutkijoita eri puolilla maata.

Tietysti näin suureen operaatioon liittyy monia käytännön kysymyksiä, jotka olisi ensin selvitettävä. Yksi niistä koskee 78 kierroksen levyjä, joita Yleisradiossa on yli 20 000. ”Savikiekot” eivät sovellu julkiseen lainaukseen, ja niiden joukossa on huomattava määrä Fennica-aineistoa, jota ei löydy mistään muusta kokoelmasta. Tutkijoiden matkustaminen tätä varten Kuopion Hiltulanlahteen ei tunnu käytännölliseltä ratkaisulta. Yksi mahdollisuus olisi yhdistää levystön vanhin osa Kansalliskirjaston levykokoelmaan. Ongelmaksi voi kuitenkin nousta se, että vuoden 2026 alussa voimaan tulevan uuden lainsäädännön mukaan varastokirjasto siirtyy osaksi Kansallisarkistoa. Alun perin suunniteltiin varastokirjaston yhdistämistä Kansalliskirjastoon, mikä olisi ollut luonteva vaihtoehto, mutta se kaatui Helsingin yliopiston jääräpäisyyteen.

Ennen kuin asia ratkaistaan, Yleisradio voi tietenkin kysyä, miten yhtiö itse voi käyttää tulevaisuudessa entistä levykokoelmaansa, jos siihen olisi tarvetta. Uskon, että tähän olisi kuitenkin löydettävissä ratkaisuja. Ellei postitse tapahtuva kaukolainaus olisi riittävän nopeaa, olisi mahdollista kehittää teknisesti ja juridisesti toimiva ratkaisu, jossa ohjelmantoiminnan tarvitsemat äänitteet digitoidaan Kuopiossa verkon kautta suoraan Yleisradion digitaaliseen arkistoon. Ennustan, ettei tällaista palvelua tarvittaisi päivittäin. Palvelun kustannukset olisivat minimaaliset verrattuna tilojen ylläpidosta Yleisradiolle nykyisin aiheutuviin kustannuksiin.

En oleta, että näin suuresta asiasta voitaisiin tehdä nopeita ratkaisuja. Yleisradio pystyy toivon mukaan ylläpitämään äänilevystöä sen nykyisessä muodossa vielä monen vuoden ajan. Mutta kokemus osoittaa, että päätösten toteuttamiseenkin tarvitaan aikaa. Radioarkiston avaaminen Kansalliseen audiovisuaaliseen instituuttiin on ollut periaatteessa mahdollinen vuodesta 2008, mutta tätä kirjoitettaessa kesällä 2025 se ei ole vieläkään toteu-

tunut. Musiikin tutkimuksessa äänitallenteiden ja esityskäytännöjen tutkimus näyttää kasvavan, ja olisi hyvä, jos tutkijayhteisö omassa piirissään keskustelisi siitä, miten Yleisradion arkistot saataisiin paremmin palvelemaan tutkimusta, ennen kuin ne pahimmassa tapauksessa jäävät yllättäen nousevan veden alle.

Lähteet

- Knuuti, Karoliina. 2025. "Kolmannes saarivaltio Tuvalun asukkaista on hakenut 'ilmastoturvapaikkaa' Australiasta". *Helsingin Sanomat* 27.6.2025. Tark. 14.8.2025.
<https://www.hs.fi/maailma/art-2000011324521.html>
- Luukka, Teemu. 2024. "HS tiedot: Ylen rahoituksesta leikataan enimmillään kymmenisen prosenttia". *Helsingin Sanomat* 9.7.2024. Tark 14.8.2025.
<https://www.hs.fi/politiikka/art-2000010551551.html>
- Toivakka, Svetlana. 2015. *Alma Fohström: Kansainvälinen primadonna*. Väitöskirja. Acta Musicologica Fennica 31. Helsinki: Suomen musiikkitieteellinen seura.
- Yle. 2017. *Itse asiassa kuultuna: Heikki A. Reenpää*. Yleisradio, TV. Ensilähetys 5.1.2017 Tark. 14.8.2025. <https://areena.yle.fi/1-3260043>

Pekka Gronow

**Milloin Yleisradion
äänilevyistö jää
veden alle?**